

Sosyoloji Araştırmaları II

Editörler

Cahit ASLAN
Çağatay AKYOL

© Copyright 2025

Bu kitabın, basım, yayın ve satış hakları Akademisyen Kitabevi AŞ'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kağıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

ISBN	Sayfa ve Kapak Tasarımı
978-625-375-898-1	Akademisyen Dizgi Ünitesi
Kitap Adı	Yayıncı Sertifika No
Sosyoloji Araştırmaları II	47518
Editörler	Baskı ve Cilt
Cahit ASLAN ORCID iD: 0000-0002-9793-4285 Çağatay AKYOL ORCID iD: 0000-0002-5912-8637	Vadi Matbaacılık
Yayın Koordinatörü	Bisac Code
Yasin DİLMEN	SOC026000
	DOI
	10.37609/akya.4009

Kütüphane Kimlik Kartı
Sosyoloji Araştırmaları II / ed. Cahit Aslan, Çağatay Akyol.
Ankara : Akademisyen Yayınevi Kitabevi, 2025.
177 s. : tablo. ; 160x235 mm.
Kaynakça var.
ISBN 9786253758981

GENEL DAĞITIM

Akademisyen Kitabevi AŞ

Halk Sokak 5 / A Yenışehir / Ankara

Tel: 0312 431 16 33

siparis@akademisyen.com

www.akademisyen.com

ÖN SÖZ

Akademisyen Yayınevi yöneticileri, yaklaşık 35 yıllık yayın tecrübesini, kendi tüzel kişiliklerine aktararak uzun zamandan beri, ticarî faaliyetlerini sürdürmektedir. Anılan süre içinde, başta sağlık ve sosyal bilimler, kültürel ve sanatsal konular dahil 3800’ü aşkın kitabı yayımlamanın gururu içindedir. Uluslararası yayınevi olmanın alt yapısını tamamlayan Akademisyen, Türkçe ve yabancı dillerde yayın yapmanın yanında, küresel bir marka yaratmanın peşindedir.

Bilimsel ve düşünsel çalışmaların kalıcı belgeleri sayılan kitaplar, bilgi kayıt ortamı olarak yüzlerce yılın tanıklarındır. Matbaanın icadıyla varoluşunu sağlam temellere oturtan kitabın geleceği, her ne kadar yeni buluşların yörüngesine taşınmış olsa da, daha uzun süre hayatımızda yer edineceği muhakkaktır.

Akademisyen Yayınevi, kendi adını taşıyan **“Bilimsel Araştırmalar Kitabı”** serisiyle Türkçe ve İngilizce olarak, uluslararası nitelik ve nicelikte, kitap yayımlama sürecini başlatmış bulunmaktadır. Her yıl mart ve eylül aylarında gerçekleşecek olan yayımlama süreci, tematik alt başlıklarla devam edecektir. Bu süreci destekleyen tüm hocalarımıza ve arka planda yer alan herkese teşekkür borçluyuz.

Akademisyen Yayınevi A.Ş.

İÇİNDEKİLER

Bölüm 1	Gerontolojik Sosyal Hizmet ve Yaşlı Bakım Modelleri 1 <i>Seçil DURAN</i> <i>Gülsüm ÇAMUR</i>
Bölüm 2	Suçun İnşasından Umudun İnşasına: Suça Sürüklenen Çocuklar İçin Dönüştürücü Bir Sosyal Hizmet Pratiği 11 <i>Recep GÖBEL</i> <i>Bilge TÜRKOĞLU</i>
Bölüm 3	Van Aile Yapısında Ekonomik ve Sosyokültürel Açından Kuşaklararası Farklılıklar 25 <i>Serenay SEZEN</i>
Bölüm 4	Türkiye–AB Göç Müzakereleri: Coğrafi Konumun Dış Politika ve Güvenlik Üzerindeki Etkileri 45 <i>Çağatay AKYOL</i>
Bölüm 5	Neoliberal Beden Politikaları ve Ailenin Dönüşümü 57 <i>Assiye AKA</i>
Bölüm 6	Algoritmik İletişim Çağında Hedefli Reklamcılık: Dijital Pazarlama Stratejileri ve Etik Sorunlar 73 <i>Fahriye Aytolu KARA</i>
Bölüm 7	Neoliberal Öznellik Rejimi: Beden, Duygu ve İktidar 89 <i>Assiye AKA</i>
Bölüm 8	Günümüzde Yaşlanma ve Etkileri: Kütahya Örneği..... 103 <i>Erkan ÇAV</i>
Bölüm 9	Bir Kadının Ev Hapsi: Akademisyen Annelik, Üçlü Vardiya ve Bedenlenmiş Kaygı Üzerine Bir Otoetnografik Çalışma 131 <i>Özlem AYDOĞMUŞ ÖRDEM</i>
Bölüm 10	Almanya’da Göçmen Kadın Olmak: Çoklu Ayrımcılığın Kesişiminde Dışlanma ve Direnç 143 <i>Eser ÖRDEM</i>
Bölüm 11	Kız Çocuklar Şiddeti Nasıl Okur? İlköğretim Düzeyinde Şiddet İçerikli Karikatür Yorumları 155 <i>Abdulgafar TERZİ</i> <i>Eser ÖRDEM</i> <i>Çınar Kayra KARA</i>

YAZARLAR

Prof. Dr. Assiye AKA

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Sosyoloji Bölümü

Dr. Çağatay AKYOL

Çukurova Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sınıf Eğitimi AD

Doç. Dr. Erkan ÇAV

Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü

Prof. Dr. Gülsüm ÇAMUR

Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü

Seçil DURAN

Doktora Öğrencisi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Sosyal Hizmet AD

Recep GÖBEL

Doktora Öğrencisi, Ondokuzmayıs Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Sosyal Hizmet Bölümü

Çınar Kayra KARA

Lisans Öğrencisi, Hacettepe Üniversitesi

Fahriye Aytolu KARA

Doktora Öğrencisi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Doç. Dr. Özlem AYDOĞMUŞ ÖRDEM

Çukurova Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Toplum ve İletişim AD

Doç. Dr. Eser ÖRDEM

Adana Alparslan Türkeş Bilim ve Teknoloji Üniversitesi, İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, İngilizce Mütercim ve Tercümanlık AD

Uzm. Dr. Serenay SEZEN

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi

Dr. Abdulgafar TERZİ

Milli Eğitim Bakanlığı

Doç. Dr. Bilge TÜRKOĞLU

Ondokuzmayıs Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü

Bölüm 1

GERONTOLOJİK SOSYAL HİZMET VE YAŞLI BAKIM MODELLERİ

Seçil DURAN¹
Gülsüm ÇAMUR²

GİRİŞ

Gerontolojik sosyal hizmet, yaşlı bireylerin yaşam kalitesini artırmak, onlara saygılı ve destekleyici bir çevre sağlamak ve toplumun yaşlanan nüfusunun ihtiyaçlarına duyarlı hale gelmesini sağlamak için kritik bir rol oynamaktadır. Gerontolojik sosyal hizmet uygulamaları planlı müdahale basamakları aracılığıyla insan hakları ve sosyal adalet ilkeleri çerçevesinde yaşlı birey ve çevresini bir bütün halinde ele alır. Burada esas amaç yaşlı bireyin içinde bulunduğu çevredeki sistemlerle etkileşimlerindeki sorun alanlarına müdahaleyi gerçekleştirmek ve böylece yaşlı bireyin sağlıklı yaşamasını sağlamaktır.

Gerontolojik sosyal hizmet, yaşlanmanın biyolojik, psikolojik ve sosyal boyutlarını bütüncül şekilde ele alarak, yaşlı bireylerin yaşam kalitesini koruma ve iyileştirme odaklı müdahaleleri içerir (Ray vd., 2015). Bu alanda çalışan sosyal hizmet uzmanları; yaşlı bireylerin bağımsız yaşam sürme kapasitesini artırmayı hedefleyen toplumdaki kaynaklara erişimini kolaylaştırmak, psiko-sosyal uyum sürecini sağlayarak güçlendirmek, yaşlı bireyin sosyal yaşama katılımını desteklemek ve yaşamın son dönemlerinde karşılaşılan olası risk faktörleriyle baş etmeye yönelik stratejiler geliştirmek gibi görevleri yerine getirmektedir (Beerman, 2004; Ray, Milne & Tanner, 2015).

Gerontolojik sosyal hizmet uygulamasının kapsamı; yaşlılık odağında insan haklarına duyarlı sosyal politika üretilmesini, yaşlı birey ve içinde yaşadığı ailenin biyopsikososyal ihtiyaçlarının karşılanmasını ve yaşlı bireylerin sosyal katılımını desteklemeyi içerir. Cox & Pardasani (2017) çalışmasında; yaşlanma sürecinde

¹ Doktora Öğrencisi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Sosyal Hizmet AD, secilyukse155@hotmail.com, ORCID iD: 0000-0003-2996-3786

² Prof. Dr, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, gulsum.camur@omu.edu.tr, ORCID iD: 0000-0001-5116-2462

ihtiyacı artırmıştır. Bu çerçevede sosyal hizmet uzmanlarının yaşlı bireylerin yaşam kalitesini artırma, bağımsızlığını koruma ve toplumsal yaşama katılımını destekleme görevleri ön plana çıkmaktadır. Gerontolojik sosyal hizmet, yalnızca bireysel düzeyde değıl, aynı zamanda toplumsal ve politik düzeylerde de yaşlı bireylerin haklarını korumayı, sosyal adaleti güçlendirmeyi ve yaşlanma sürecine ilişkin farkındalığı artırmayı hedefler.

Türkiye'deki bakım modelleri genel olarak kurum temelli, evde ve toplum temelli ile karma modeller olarak sınıflandırılmaktadır. Kurum bakımı, yüksek düzeyde bağımlılığı olan yaşlı bireyler için profesyonel hizmet sunarken; evde bakım ve yerinde yaşlanma modelleri yaşlı bireylerin bağımsızlıklarını sürdürmelerine ve kendi çevrelerinde yaşamalarına olanak tanır. Karma modeller ise bu iki yaklaşımı bütünleştirerek bireyin değışen ihtiyaçlarına uygun, sürdürülebilir bir sistem oluşturmayı amaçlar. Bu modellerin etkili biçimde uygulanabilmesi, disiplinler arası ekip çalışması, yeterli insan gücü, sürdürülebilir finansman ve yerel yönetimlerle güçlü koordinasyon gerektirir.

Türkiye'de bakım hizmetlerinin geliştirilmesi için öncelikle kurumsal yapıların niteliksel olarak güçlendirilmesi ve yaşlı bakımında çalışan profesyonellerin mesleki yeterliliklerinin artırılması gerekmektedir. Evde bakım ve yerinde yaşlanma modellerinin sürdürülebilirliği için aile üyelerine psikososyal destek sağılanmalı, bakım verenlerin yükünü hafifletecek sosyal politikalar hayata geçirilmelidir. Ayrıca, bakım hizmetlerinin bölgesel farklılıkları dikkate alacak biçimde planlanması, hizmetin her yaşlı birey için erişilebilir ve adil olmasını sağılayacaktır.

Gerontolojik sosyal hizmetin geleceğı, yaşlı bireylerin yalnızca bakım nesneleri değıl, aynı zamanda aktif toplumsal özneler olarak görölmesini sağılayacak politikalara bağılıdır. Bu bağlamda insan onuruna dayalı, bütüncül ve hak temelli bakım anlayışının yerleşmesi hem bireysel hem de toplumsal düzeyde daha kapsayıcı bir yaşlanma politikası inşa edilmesinin temel koşuludur.

KAYNAKÇA

- Beerman, S. (2004). Gerontological social work practice: Issues, challenges, and opportunities. *PsychiatryOnline*.
- Birinci, E. (2020). Gerontolojik sosyal çalışma üzerine bir değıerlendirme. *OPUS International Journal of Society Researches*, 16 (29 Ekim Özel Sayısı), 3733–3755. <https://doi.org/10.26466/opus.748389>.
- Cox, C., & Pardasani, M. (2017). Aging and Human Rights: A rights-based approach to social work with older adults. *Journal of Human Rights and Social Work*, 2(3), 98–106.

- Dadich, A., Lan, A., Shanmugarajan, S., Childs, S., Alford, J., & Chr  nin, D. N. (2025). Models of care for older people: A scoping review. *Journal of the American Geriatrics Society*, 73(5), 1588-1597. <https://doi.org/10.1111/jgs.19371>.
- Kalinkara, V., & Arpacı, F. (2013, Mayıs). VII. Ulusal Yaşlılık Kongresi (s. 54-60). Karab  k.
- Kalinkara, V., & Kapıkıran, ř. (2017). Yerinde yaşlanma   l  ğinin geliştirilmesi ve psikometrik   zellikleri. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 10 (2), 54-66.
- Koenig, T. L., Lee, J. H., Fields, N. L., & Macmillan, K. R. (2011). The role of the gerontological social worker in assisted living. *Journal of Gerontological Social Work*, 54(5), 494-510. <https://doi.org/10.1080/01634372.2011.576424>.
- Low, L. F., Yap, M., & Brodaty, H. (2011). A systematic review of different models of home and community care services for older persons. *BMC Health Services Research*, 11(93). <https://doi.org/10.1186/1472-6963-11-93>.
- McNabney, M. K., Green, A. R., Burke, M., Le, S. T., Butler, D., Chun, A. K., Elliott, D. P., Fulton, A. T., Hyer, K., Setters, B., & Shega, J. W. (2022). Complexities of care: Common components of models of care in geriatrics. *Journal of the American Geriatrics Society*, 70(7), 1960-1972. <https://doi.org/10.1111/jgs.17811>.
- Mois, G., & Fortuna, K. L. (2020). Visioning the future of gerontological digital social work. *Journal of Gerontological Social Work*, 63(5), 412-427. (10/10/2025 tarihinde <https://doi.org/10.1080/01634372.2020.177243> adresinden ulaşılmıştır).
-   ğ  t, S.,   ğ  t D  zen, K., & Polat, M. (2017). Huzurevlerinde yaşayan yaşlıların yerinde yaşlanma konusundaki duygu ve d  ş  nceleri. *Manisa CBU Sağlık Bilimleri Enstit  s   Dergisi*, 4(1), 522-526.
-   ztop, H., şener, A., & G  ven, S. (2008). Evde bakımın yaşlı ve aile a ısından olumlu ve olumsuz y  nleri. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 1(1), 39-49.
- Perone, A. K., Urrutia-Pujana, L., Zhou, L., Yaisikana, M., & Mendez Campos, B. (2025). The equitable aging in health conceptual framework: International interventions infusing power and justice to address social isolation and loneliness among older adults. *Frontiers in Public Health*, 13, 1426015. <https://doi.org/10.3389/fpubh.2025.1426015>
- Psychreg. (2022). The role of social workers in providing better care for seniors. <https://www.psych-reg.org/role-social-workers-providing-better-care-seniors/>
- Ray, M., Milne, A., & Tanner, D. (2015). Gerontological social work: Reflections on its role, purpose and value. *British Journal of Social Work*, 5(4), 1296-1312.
- Ribeiro, O., Paulo, C., & Teixeira, L. (2012). Active Ageing: An empirical approach to the WHO model. *Current Gerontology and Geriatrics Research*.
- Siegler, E. L. (2015). Community-based supports and services for older adults. *Journal of the American Geriatrics Society*, 63(2), 416-424. <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC4339950/>.
- Teater, B., & Chonody, J. (2017). Promoting actively aging: Advancing a framework for social work practice with older adults. *Families in Society*, 98(2), 137-145. <https://doi.org/10.1606/1044-3894.2017.98.19>.
- University of Michigan School of Social Work. (t.y.). *Social work practice with older adults & families from a lifespan perspective*. <https://ssw.umich.edu/academic-programs/msw/pathways/older-adults-and-families>.
- World Health Organization. (2002). *Active ageing: A policy framework*. World Health Organization.
- World Health Organization. (2017). *Global strategy and action plan on ageing and health*. World Health Organization. <https://www.who.int/publications/i/item/9789241513500>.
- Wong, K. L. Y. (2021). How do social workers working in long-term care understand their roles? Using British Columbia, Canada as an example. *Journal of Gerontological Social Work*, 64(5), 452-470. <https://doi.org/10.1080/01634372.2021.1900479>.
- Wu, C.-Y., Hu, H.-Y., Huang, N., Fang, Y.-T., Chou, Y.-J., & Li, C.-P. (2014). Determinants of long-term care services among the elderly: A population-based study in Taiwan. *PLOS ONE*, 9(2), e89213.

Sosyoloji Araştırmaları II

- Yerli, G. (2017). Yaşlılık dönemi özellikleri ve yaşlılara yönelik sosyal hizmetler [Characteristics of ageing period and social works for the elderly]. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi / The Journal of International Social Research*, 10(52). <http://dx.doi.org/10.17719/jisr.2017.1979>.
- Yılmaz, M., & Şara, E. (2014). Yaşlılık ve evde sağlık hizmetinde finansman. *Sağlık Akademisyenleri Dergisi*, 1(2), 117–127.

Bölüm 2

SUÇUN İNŞASINDAN UMUDUN İNŞASINA: SUÇA SÜRÜKLENEN ÇOCUKLAR İÇİN DÖNÜŞTÜRÜCÜ BİR SOSYAL HİZMET PRATİĞİ

Recep GÖBEL¹
Bilge TÜRKOĞLU²

GİRİŞ

Postman'ın (1995) korunmaya muhtaç olarak nitelediği çocukluk, günümüz dijital çağında ve adalet sistemi karşısında bu pasif tanımın ötesine geçerek, faillik tartışmalarının merkezine oturmuştur. “Çocukluk” tarihsel, kültürel ve yasal bağlamlarıyla sürekli yeniden inşa edilen ve yeniden tanımlanan bir kavramdır (Heywood, 2018). Bu tanımlama süreci, yalnızca biyolojik yaşa değil, toplumsal normlara, kültürel değerlere ve politik yapılara bağlı olarak değişmektedir. En temel tanım ise Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin (1989) 1. maddesinde yer almakta; “çocuğa uygulanabilecek kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, on sekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır” ifadesiyle çocukluk kavramının hukuki çerçevesi çizilmektedir. Hukuki açıdan sınır on sekiz yaş olsa da, sosyal hizmet pratiğinde bu sınırın katılığından ziyade çocuğun gelişimsel ihtiyaçları ön plana çıkar. Çocukların korunması söz konusu olduğunda yaşın tek başına belirleyici olmadığı görülmektedir. Çocuğun korunması, mağduriyetlerinin giderilmesi ve suçtan uzak tutulması konularında yaş, gelişimsel olgunluk ve toplumsal koşullar birlikte değerlendirilmektedir. Bu değerlendirmeler, zaman içinde “suça sürüklenen çocuk”³ kavramının doğmasına yol açmıştır.

¹ Doktora Öğrencisi, Ondokuzmayıs Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Sosyal Hizmet Bölümü, ORCID iD:

² Doç.Dr., Ondokuzmayıs Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, bilge.turkoglu@omu.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-6690-9351

³ * Bu çalışmada “suça sürüklenen çocuk” kavramı eleştirel bağlamı görünür kılmak amacıyla kullanılmaktadır.

KAYNAKÇA

- Ankan, H. (2020). Türkiye’de çevresel etmenler, yoksulluk ve çocuk suçluluğu: Haritalama. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi (KÜSBD)*, 10(1), 53–78.
- Artan, T. (2024). *Yeşil adaletin sesi: İklim değişikliği karşısında sosyal hizmetin rolü ve mücadelesi*. İstanbul: İÜC Yayınevi.
- Birleşmiş Milletler (1989). *Çocuk Hakları Sözleşmesi*. <https://www.unicef.org> (01/10/2025)
- Bloch, E. (2013). *Umut İlkesi (Cilt 1)* (T. Bora, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Blumer, H. (1969). *Symbolic interactionism: Perspective and method*. NJ: Prentice Hall.
- Brueggemann, W. G. (2014). *The practice of macro social work* (4th ed.). Belmont: Cengage Learning.
- Burr, V. (1995). *An introduction to social constructionism*. London: Routledge.
- Burr, V. (2012). *Sosyal inşacılık* (S. Arkonaç, Çev.). Ankara: Nobel.
- Bülbül, S. H. (2004). Ergen etiği. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, 13(6), 206–210.
- Cojocar, S., & Bragar, C. (2012). Using appreciative inquiry to change perceptions concerning the satisfaction of organization members’ needs. *Transylvanian Review of Administrative Sciences*, 35E, 62–77.
- Çabuk, G. (2022). Çocuk suçluluğu bağlamında çocuğu suça iten nedenler. *Sosyal Politika ve Sosyal Hizmet Çalışmaları Dergisi*, 3(1), 129–143.
- Çalışkan, A. (2021). Türkiye’de suçlu davranış ve yaş ilişkisi: Suç türleri üzerinden karşılaştırmalı bir analiz. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 24(3), 237–267.
- Çamlıbel, H. (2023). *Sosyoloji alanında çocuk suçluluğuna yönelik yapılmış çalışmaların analizi*. Yayıma hazırlayan: Erol Kömür.
- Çocuk Koruma Kanunu (5395) (2005). 15/7/2005. tarihinde <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?-MevzuatNo=5395> (01/10/2025)
- Emniyet Genel Müdürlüğü Çocuk Şube Müdürlüğü/Büro Amirliği Kuruluş, Görev ve Çalışma Yönetmeliği (2001). 13/04/2001. https://cocukhaklari.barobirlik.org.tr/dokuman/mevzuat_diger/emniyetgenelmudurlugu.pdf (01/10/2025)
- Heywood, C. (2018). *A history of childhood: Children and childhood in the West from medieval to modern times*. Cambridge: Polity Press.
- Galbin, A. (2014). An introduction to social constructionism. *Social Research Reports*, 26, 82–92.
- Gergen, K. J. (1984). Theory of the self: Impasse and evolution. In L. Berkowitz (Ed.), *Advances in experimental social psychology*. New York: Academic Press.
- Glaserfeld, E. (1995). *Radical constructivism: A way of knowing and learning*. London: Routledge Falmer.
- Işık, H. (2006). Çocuk suçluluğu ve okullar ile ilişkisi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(2), 287–299.
- Kayma, D., & Gökler, R. (2021). Suça sürüklenen çocukların sosyodemografik özellikleri ile suç ilişkisinin incelenmesi. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 10(1), 1–10. <https://doi.org/10.37989/gumussagbil.744638>
- Lauer, R. H., & Handel, W. H. (1983). *Social psychology: The theory and application of symbolic interactionism*. NJ: Prentice Hall.
- Owen, I. R. (1995). El construccinismo social y la teorıa, práctica e investigación en psicoterapia: Un manifiesto psicologia fenomenologica. *Boletın de Psicología*, 46, 161–186.
- Öter, A. (2018). Çocuk suçluluğunun toplumsal nedenlerine sosyolojik bir bakış (Antalya örneği). *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum*, 7(21), 739–769.
- Özalp, A. (2023). Çocuk suçluluğu: Örgütlü eylem olarak çetecilik. *Birey, Örgüt ve Toplum*, 27.
- Payne, M. (2020). *Modern sosyal hizmet kuramı* (K. Karataş, Çev.). Ankara: Nika.
- Postman, N. (1995). *Çocukluğun yok oluşu* (K. İnal, Çev.). Ankara: İmge Kitabevi.
- Sayer, A. (2000). *Gerçekçilik ve sosyal bilimler*. London: SAGE Publications Ltd. <https://doi.org/10.4135/9781446218730>

Sosyoloji Araştırmaları II

- şimşek, H. (2021). Suç yönetimi bağlamında çocuk suçluluğu, cezalandırma sistemi ve eğitim. *Kamu Yönetimi ve Politikaları Dergisi*, 2(1), 93–120.
- Teater, B. (2014). *Sosyal hizmet kuram ve yöntemleri: Uygulama için bir giriş* (A. Karatay, Çev.). Ankara: Nika.
- TÜİK (2024). *Güvenlik birimine gelen veya getirilen çocuk istatistikleri, 2023*. Haber Bülteni, Sayı 53674. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu.
- Türk Ceza Kanunu (5237) (2004). 12/10/2004. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?Mevzuat-No=5237> (01/10/2025)
- Zorbaz, O., & Bilge, F. (2019). Suça sürüklenen çocukların değerlendirilmesinde ekolojik sistem yaklaşımının kullanımı: Olgı sunumu. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 19(44), 793–813.

Bölüm 3

VAN AİLE YAPISINDA EKONOMİK VE SOSYOKÜLTÜREL AÇIDAN KUŞAKLARARASI FARKLILIKLAR

Serenay SEZEN¹

GİRİŞ

Toplumların sosyal, kültürel ve ekonomik alanlarda geçirdiği değişim süreçleri, sosyal bilimler açısından çözümlemesi oldukça güç konular arasında yer alır. Zira toplumsal dönüşümler; kültürel, ekonomik, ideolojik ve sosyal gibi çok boyutlu dinamiklerin bir araya geldiği karmaşık yapılarla şekillenir. Bir toplumda meydana gelen bu değişimleri sosyolojik düzlemde analiz edebilmek ise, sosyoloji biliminin hem kuramsal altyapısından hem de uygulamalı yöntemlerinden faydalanmayı gerektirir (Sunar, 2014:1). Toplumsal değişim süreçleri incelendiğinde, son yüzyılın insanlık tarihindeki en hızlı dönüşüm dönemlerinden biri olduğu dikkat çekmektedir. İlkel ve tarıma dayalı toplumlarda bu değişim oldukça yavaş bir seyir izlerken, Sanayi Devrimi ile birlikte modern toplum yapısının ortaya çıkışı ve ardından bilgi toplumuna geçiş, dönüşüm hızında belirgin bir artışa neden olmuştur (Turhan, 1956). Bu noktada, teknolojik gelişmelerin ve iletişim olanaklarının yaygınlaşmasının da değişimin hızını artırdığı söylenebilir. Özellikle dijitalleşme ve küresel etkileşim, bireylerin günlük yaşantısından aile ilişkilerine kadar pek çok alanda yeni alışkanlıkların oluşmasına zemin hazırlamıştır.

Toplumsal yapının en temel öğelerinden biri olan aile, ekonomik, kültürel ve sosyal değişim süreçlerinden doğrudan etkilenmektedir. Türkiye'nin Sosyo-kültürel çeşitliliği içerisinde Doğu Anadolu Bölgesi, geleneksel değerlerin görece güçlü biçimde korunduğu illerden biri olarak öne çıkarken, modernleşme ve küreselleşmenin etkileri bu bölgelerde de giderek daha görünür hâle gelmektedir (Türkiye Aile Yapısı Araştırması [TAYA], 2013). Özellikle genç kuşaklar, eğitim ve iletişim olanaklarının artmasıyla birlikte geleneksel yapılarla modern değerler

¹ Uzm. Dr., Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, serenay.demirkoc@gmail.com, ORCID iD: 0000-0002-9381-8981

belirtmektedirler. Bu düşünce biçimi geleneklerin kaybolmaması için alınan bir önlem olarak görölmektedir. Bu durum modernleşme ve geleneksellik arasında bir köprü kurulması talebini doğurmaktadır. Geleneksel değerlerin korunması için bu önemli bir durumdur. Çağa ayak uydurmak kadar değerleri korumakta önem taşımaktadır. Bir diğer konu ise Van'a yaşanan yoğun göçlerden dolayı Van'daki aile yapısı üzerinde gözle görülür bir değişim olduğu hem yaşam tarzlarında hem de aile içi ilişkilerinde değişiklikler yaşandığı konusudur. Van'a başka şehirlerden veya bölgelerden gelen ailelerin kültürel kodları ve aile yapısını etkilediğı düşünülmektedir. Bazı katılımcılar, bu değişimin aile içindeki değerleri zayıflattığını saygı, dayanışma ve birlik gibi kavramların eskiye göre daha az önemsendiğini ifade etmektedir.

Genel olarak bakıldığında, Van'daki aile yapısında hem geleneksel değerleri korumaya çalışan hem de modern hayatın gerekliliklerine uyum sağlamaya çalışan bir geçiş süreci yaşandığı gözlemlenmektedir. Bu süreç çok yönlüdür. Aileler bir yandan geçmişten gelen alışkanlıkları ve değerleri yaşatmaya çalışırken diğer yandan değişen ekonomik koşullar, eğitim, göç, modern hayat gibi faktörlere ayak uydurmak zorunda kalmaktadır. Bu durum zaman zaman aile içinde anlaşmazlıklara yol açmakla birlikte kuşaklar arasında fikir ayrılıkları yaşanmasına neden olmaktadır. Aile, birçok kişi için bir güven ortamı, bir aidiyet duygusu ve dayanışma alanı olarak görölmeye devam etmektedir. Kuşaklar arasındaki farkların sadece çatışma ortamı yaratmadığı aynı zamanda birbirinden öğrenme fırsatını da sunduğı belirtilmektedir. Aile yapısındaki değişimler geçmişten ayrışma olarak değil, geçmişle yeniden bağ kurma ve onu bugünün koşullarına göre yeniden şekillendirme süreci olarak da değerlendirilmektedir.

KAYNAKÇA

- Bayer, A. (2013). Değişen toplumsal yapıda aile. *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi* 4/8, 101-129.
- Binay, M. E. (2020, 12 15). *Kuşaklararası farklılıkların çalışma değerleri üzerindeki etkisini belirlemeye yönelik bir araştırma* (Yüksek Lisans Tezi, s. 4).
- Çoban, A. İ., & Özbesler, C. (2009). Türkiye'de Aileye Yönelik Sosyal Politika ve Hizmetler. *Aile ve Toplum*, 5(18).
- Dikeçligil, F. B. (2014). *Aileye dair kabullerin ezber bozumu*. İstanbul: Açılım Kitap.
- Doğan, İ. (2007). *Vatandaşlık, demokrasi ve insan hakları* (6. Baskı). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Doğan, İ. (2009). *Dünden bugüne türk ailesi sosyolojik bir değerlendirme*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi.
- Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ). (2015). *World report on ageing and health*. Geneva: World Health Organization.
- Giddens, A. (2005). *Sosyoloji* (H. Çelik, Çev.). Ankara: Ayraç Yayınevi.
- Güloğlu, M. F. (2019). Aileyi yeniden tanımlamak: değişimler ve süreklilikler. *Toplumsal Değişim*(1), 47-78.
- Hallaç, S., & Öz, F. (2014). Aile kavramına kuramsal bakış. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 142.

Sosyoloji Araştırmaları II

- İlhan, T. (2009). *Üniversite öğrencilerinin benlik uyumu modeli: yaşam amaçları, temel psikolojik ihtiyaçlar ve özel iyi oluş* (Doktora Tezi). Ankara.
- Karşlı, E. (2019). Modernleşme sürecinde çözölen aile yapısı ve kadının yeniden inşası. *Uluslararası Hukuk ve Sosyal Bilim Araştırmaları*, 1, 1-14.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2007). *Aile ve insan gelişimi*. İstanbul: Evrim Yayınları.
- Kıroğlu, M. (2024). Ailedeki değeri kavramının farklı kuşaklardaki anlamı üzerine karşılaştırmalı bir araştırma. *APJEC - Academic Platform Journal of Education and Change*, 7(1), 85-108. <https://doi.org/10.55150/apjec.1459706>
- Koyuncu, B., & Karakilçık, Y. (2018). Van Gölü Havzası'nın sosyo-kültürel yapısı. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(61), 917-936.
- Kümbetoğlu, B. (1997). Aile, evlilik, nikâh: Farklılaşan kavramlar. *Toplum ve Bilim*, (73), 11-128.
- Levendoglu, M. F. (2018). Van hakkında toplumsal ve kültürel değışmenin antropolojik analizi. *Van-kulu Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (2), 7-40.
- Ozankaya, Ö. (1979). *Toplum bilime giriş* (3. Basım). Ankara Üniversitesi S.B.F. Yayınları, no:431.
- Sunar, L. (Ed.). (2014). *Türkiye'de toplumsal değışim*. Nobel.
- Tekin Epik, M., Çiçek, Ö., & Altay, S. (2017). Bir sosyal politika aracı olarak tarihsel süreçte ailenin değışen/değışmeyen rolleri. Süleyman Demirel Üniversitesi ÖYP Projesi. Isparta.
- Turğut, F. (2017). Tarihsel süreçte aile kurumunun dönüşümü ve geleceğine yönelik çıkarımlar. *Medeniyet ve Toplum Dergisi*, 1(1), 93-117.
- Turhan, M. (1956). Kültürde değışen ve değışmeye mukavemet eden unsurlar. *Psikoloji Çalışmaları/ Studies in Psychology*, 1, 6-21.
- Türkiye Aile Yapısı Araştırması [TAYA]. (2013). Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı.
- Van İli Sosyal Analiz Raporu. (t.y.). Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı (DAKA).
- Yavuz, S., & Yüceşahin, M. M. (2012). Türkiye'de hanehalkı kompozisyonlarında değışimler ve bölgesel farklılaşmalar. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 15(1), 76-118.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (6. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız, R., & Emecen, S. (2019). Hayatı anlamlandırmada kuşaklar arası farklılıklar: üç kuşak karşılaştırmalı analizi. *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi*, (361), 359-382.

Bölüm 4

TÜRKİYE-AB GÖÇ MÜZAKERELERİ: COĞRAFI KONUMUN DIŞ POLİTİKA VE GÜVENLİK ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Çağatay AKYOL¹

GİRİŞ

Göç, 21. yüzyılın en belirleyici jeopolitik olgularından biri olarak uluslararası ilişkilerin, güvenlik çalışmalarının ve siyasi coğrafyanın merkezinde yer almaya başlamıştır. Türkiye ile Avrupa Birliği (AB) arasındaki ilişkiler, özellikle 2011 sonrası Suriye kaynaklı zorunlu göç dalgasıyla birlikte yeni bir eksene oturmuş; Türkiye'nin jeopolitik konumu bu süreçte hem bir “avantaj” hem de “müzakere gücü” olarak yeniden tanımlanmıştır. Türkiye, coğrafi konumu nedeniyle Asya ile Avrupa arasındaki en yoğun göç koridorlarının kesişim noktasında yer almakta ve bu durum ülkeyi AB için vazgeçilmez bir ortak hâline getirmektedir.

Castles ve Miller (2012), göçü küreselleşmenin temel belirleyicilerinden biri olarak tanımlarken, devletlerin coğrafi konumlarının bu süreçte politikaların yönünü belirleyici bir unsur olduğunu vurgular. Bu çerçevede Türkiye'nin sahip olduğu transit, hedef ve kaynak ülke olma rollerinin eş zamanlı biçimde ortaya çıkması, Türkiye-AB ilişkilerini benzersiz bir politik zemine taşımaktadır. Türkiye'nin coğrafi konumu “Avrupa için kaçınılmaz bir güvenlik ortağı” karakteri yaratmış ve göç yönetimini iki taraf arasında stratejik bir pazarlık konusu hâline getirmiştir.

AB'nin son yıllarda yaşadığı “mülteci krizi”, hem iç politika dengelerini hem de dış politika önceliklerini yeniden şekillendirmiştir. Bu dönemde AB için sınırların korunması, göç akımlarının yönetimi ve üçüncü ülkelerle işbirliğinin güçlendirilmesi temel stratejik öncelikler hâline gelmiştir (Lavenex, 2015). Bu bağlamda Türkiye, AB'nin dışsallaştırılmış göç rejiminin merkezinde

¹ Dr. Çukurova Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sınıf Eğitimi AD, cakyol99@cu.edu.tr,
ORCID iD: 0000-0002-5912-8637

KAYNAKÇA

- Akkerman, T., de Lange, S. L., & Rooduijn, M. (Eds.). (2016). *Radical right-wing populist parties in Western Europe: Into the mainstream?* Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315627127>
- Amnesty International. (2017). *Greece: A Blueprint for Despair: Human Rights Impact of the EU-Turkey Deal*. https://www.amnesty.org/en/documents/eur25/5664/2017/en/?utm_source=chatgpt.com
- Anadolu Ajansı (2019). <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/turkiye-ab-gocmen-mutabakatinda-3-yil-geride-kaldi/1421327>
- Bigo, D. (2002). Security and immigration: toward a critique of the governmentality of unease. *Alternatives*, 27(1), 63–92.
- Bigo, D. (2014). The (in)securitization practices of the three universes of EU border control: Military/Navy - border guards/police - database analysts. *Security Dialogue*, 45(3), 209–225. <https://doi.org/10.1177/0967010614530459>
- Cohen, S. B. (2015). *Geopolitics: the geography of international relations* (3rd). Rowman & Littlefield.
- Erdoğan, M. (2017). *Kopuştan uyum arayışına: türkiye’de suriyeliler*. Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Guild, E., & Brouwer, E. (2017). *The political and legal dynamics of the eu-turkey deal*. CEPS.
- Göç İdaresi Başkanlığı (2023). *Türkiye göç raporu*. <https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/Mali-Tablolar/FAALIYET-RAPORU/2023/2023-Yili-1%CC%87dare-Faaliyet-Raporu.pdf> (12.12.2025).
- HRW (Human Rights Watch). (2025). *A Landmark ruling on greek border pushbacks expulsions at the eu’s external borders are systematic*. <https://www.hrw.org/news/2025/01/21/landmark-ruling-greek-border-pushbacks>
- Huysmans, J. (2006). *The politics of insecurity: fear, migration and asylum in the eu*. Routledge.
- İçduygu, A., & Aksel, D. (2013). *Irregular migration in turkey*. IOM Publication.
- İçduygu, A., Erder, S., Gençkaya, F., D. (2014). *Türkiye’nin uluslararası göç politikaları, 1923-2023: ulus-devlet oluşumundan ulus-ötesi dönüşümlere*. Koç Üniversitesi Göç Araştırmaları Merkezi.
- IPCC. (2022). *Climate Change 2022: Impacts, Adaptation, and Vulnerability*. <https://www.ipcc.ch/report/ar6/wg2/> (12.12.2025).
- Lavenex, S. (2006). Shifting up and out: the foreign policy of european immigration control. *West European Politics*, 29(2), 329–350. <https://doi.org/10.1080/01402380500512684>
- Lavenex, S. (2015). Multilevelling EU external governance: the role of international organizations in the diffusion of EU migration policies. *Journal of Ethnic and Migration Studies* Volume 42, 2016, p. 554-570. <https://doi.org/10.1080/1369183X.2015.1102047>
- Moreno-Lax, V. (2018). *Accessing asylum in europe: extraterritorial border controls and refugee rights under eu law*. Oxford University Press.
- <https://doi.org/10.1093/oso/9780198701002.001.0001>
- Mudde, C. (2016). Europe’s populist radical right parties today. In T. Akkerman, S. L. de Lange, & M. Rooduijn (Eds.), *Radical right-wing populist parties in Western Europe: Into the mainstream?* (pp. 1–20). Routledge. Sayı:14, s. 101-124.
- Prescott, J. R. V., & Triggs, G. (2008). *International frontiers and boundaries: law, politics and geography*. Brill.
- Ökten Sipahioğlu, B. (2024). Türkiye-Avrupa birliği 2016 göç mutabakatı: son durum ve güncellenme tartışmaları. *İmgelem* (14), 101-124. <https://doi.org/10.53791/imgelem.1400922>
- UNHCR (2024). *Global trends: forced displacement 2024*. <https://www.unhcr.org/global-trends-report-2024> (12.12.2025).

Bölüm 5

NEOLİBERAL BEDEN POLİTİKALARI VE AİLENİN DÖNÜŞÜMÜ

Assiye AKA¹

GİRİŞ

Aile, modern toplumlarda yalnızca biyolojik üremenin kurumu değil; aynı zamanda toplumsal eşitsizliklerin, cinsiyet rejimlerinin, duygulanım düzeylerinin ve kimlik süreçlerinin örgütlendiği karmaşık bir iktidar alanıdır. Neoliberal dönemde aile ekonomik, kültürel ve sembolik kapital biçimleriyle yeniden biçimlenmiş; devletin sosyal yükümlülüklerden geri çekilmesi, bakım ve yeniden üretim sorumluluklarını ailenin ve özellikle kadınların üzerine bırakmıştır (Fraser, 2016). Bu dönüşüm, aileyi neoliberal yönetimselliğin merkezine yerleştirir: bireylerin davranışlarının, bedenlerinin, duygularının ve kimliklerinin düzenlendiği bir biyopolitik alandır (Foucault, 2008).

Neoliberal yönetimsellik, Foucault'nun (1978) tanımladığı anlamda öznenin kendi kendini yönetmesi, bedenini optimize etmesi ve yaşamını bir “sermaye” gibi yönetmesi üzerine kuruludur. Bu özneleşme modeli aile içindeki rolleri de dönüştürür. Peters ve Besley (2007), neoliberal öznenin performans ve verimlilik mantığını içselleştirdiğini; annelik, babalık ve çocukluk gibi rollere piyasa değerlerinin yerleştiğini belirtir. Aile, neoliberalizmin “mikro iktidar” biçiminin en yoğun yaşandığı alandır.

Bu çerçevede feminist kuram, neoliberal aile rejiminin toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini nasıl yeniden ürettiğini anlama ve açıklamada önemli bir pozisyona sahiptir. Bryson (2019), modern feminist teorilerin aileyi hem ideolojik hem de ekonomik açıdan patriyarkanın temel kurumu olarak analiz ettiğini vurgular. Walby'nin (2014) çoklu patriyarka yaklaşımı, neoliberal dönemde hane içi üretim, ücretli emek, devlet, kültürel kurumlar ve erkek şiddeti gibi yapıların nasıl yeniden

¹ Prof. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Sosyoloji Bölümü.
e.mail: akaasiye@comu.edu.tr, ORCID iD: 0000-0001-7185-0000

KAYNAKÇA

- Ahmed, S. (2010). *The promise of happiness*. Duke University Press.
- Alaattinoğlu, D., & Howe, A. (2018). Femicide, law and neoliberalism: Gender-based killings and the politics of responsibility. *Journal of Gender Studies*, 27(4), 356–370.
- Baron, A. (2006). Masculinity, the embodied male worker, and the historiography of labor. *International Labor and Working-Class History*, 69, 143–160.
- Bourdieu, P. (2014). *Eril tahakküm* (B. Yılmaz, Çev.). İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Bryson, V. (2019). *Feminist politika teorisi* (Çev. A. Gülaşık). Phoenix Yayınevi.
- Cairns, K., & Johnston, J. (2015) *Food and femininity*. Bloomsbury Academic.
- Connell, R. W. (2019). *Erkeklikler* (Çev. N. Konukcu; Ed. İ. Yılmaz,). Ankara: Nota Bene.
- Daniels, J. (2009). *Cyber racism: White supremacy online and the new attack on civil rights*. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers
- Fiorini, L. G. (2019). *The psychoanalytic understanding of the body*. Routledge.
- Foucault, M. (1978). *The history of sexuality: Volume 1. An introduction*. Pantheon.
- Foucault, M. (2008). *The birth of biopolitics: Lectures at the Collège de France, 1978–1979*. Palgrave Macmillan.
- Fraser, N. (2016). Contradictions of capital and care. *New Left Review*, 100, 99–117.
- Hochschild, A. R. (1983). *The managed heart: Commercialization of human feeling*. University of California Press.
- Mies, M. (2019). *Ataerki ve birikim: Uluslararası işbölümünde kadınlar* (Çev. Y. Temurtürkan). Dipnot Yayınları.
- Morley, D., & Robins, K. (1997). *Kimlik mekânları: Küresel medya, elektronik ortamlar ve kültürel sınırlar* (Çev. E. Zeybekoğlu). Ayrıntı Yayınları.
- Peters, M., & Besley, T. (2007). *Why Foucault? New directions in educational research*. New York: Peter Lang Publishing.
- Sangari, K. (2024). The insides and outsides of families: Social reproduction in neoliberal times. In A. Agrawal (Ed.), *Family studies* (pp. 73–110). Oxford University Press.
- Walby, S. (2014). *Patriyarka kuramı* (H. Osmanağaoğlu, Çev.). Dipnot Yayınları.

Bölüm 6

ALGORİTMİK İLETİŞİM ÇAĞINDA HEDEFLİ REKLAMCILIK: DİJİTAL PAZARLAMA STRATEJİLERİ VE ETİK SORUNLAR

Fahriye Aytolu KARA¹

GİRİŞ

Dijitalleşmenin toplumsal, ekonomik ve kültürel yapıları yeniden biçimlendirdiği günümüzde internet, yalnızca bir iletişim teknolojisi olmanın ötesine geçerek modern yaşamın temel düzenleyici güçlerinden biri hâline gelmiştir. Web 1.0'ın statik bilgi mimarisinden Web 2.0'ın katılımcı kültürüne, oradan da Web 3.0'ın merkeziyetsizlik, doğrulanabilirlik ve veri mülkiyeti gibi kavramlara dayalı iddialarına uzanan bu dönüşüm, dijital ekosistemin giderek daha karmaşık, daha gözetim temelli ve daha algoritmik bir yapıya büründüğünü göstermektedir. Platform kapitalizminin veri tekelleşmesine dayalı işleyişi, kullanıcıları ekonomik birer girdiye dönüştüren gözetim mekanizmaları ve algoritmik tahminleme sistemleri, dijital çağın sunduğu fırsatlar kadar yeni bağımlılıklar ve kırılganlıklar da yaratmaktadır. Algoritmik sistemlerin, gittikçe daha fazla veri toplaması ve işlemesi ile kazandığı güç, dijital ortamdaki kullanıcıların çevrimiçi ya da çevrimdışı hareketliliklerini kapsayan verileri üzerinden ilerlemektedir. Bu bakımdan, algoritmalar ile çevrili dijital düzende bireylerin davranışlarının öngörülebilir olmasını mümkün kılan büyük veri kümelerinin işlenmesi ve analiz edilmesi ile sonuçlanan risklere dikkat çeken araştırmacılar, eleştirel algoritma çalışmalarının doğuşunu sağlamıştır (Keskin, 2024, s.329). Özellikle reklamcılık alanında büyük veri, davranışsal izleme ve gerçek zamanlı karar verme tekniklerinin yaygınlaşması, pazarlama iletişimini kişiselleştirirken aynı zamanda mahremiyet ihlalleri, manipülasyon riski ve algoritmik şeffaflık eksikliği gibi önemli etik tartışmaları gündeme taşımaktadır Reklamlar aracılığıyla doğru ve güvenilir bilginin sunulmaması, tüketicilere yanlış ya da yanıltıcı içerik

¹ Doktora Öğrencisi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, aylulukara@gmail.com, ORCID iD: 0009-0009-9619-5212

vaatlerini sorgulamadan kabul etmek, teknolojik ilerlemenin doğası gereği olumlu sonuçlar doğuracağı yanlışısını güçlendirmekte; oysa dijital toplumun sürdürülebilirliği, teknoloji üreticilerinin, platformların ve politika yapıcılarının etik sorumluluk almaları, hesap verebilirlik mekanizmalarını güçlendirmeleri ve kullanıcı özerkliğini merkeze alan yeni bir yönetim modelini hayata geçirmeleriyle mümkün olacaktır. Böylece dijital çağın geleceği, yalnızca teknik gelişmelerle değil, bu gelişmelerin hangi değerler, hangi güç ilişkileri ve hangi toplumsal amaçlar doğrultusunda şekillendirileceğine ilişkin kolektif tercihlerle belirlenecektir.

KAYNAKÇA

- Arat, A. & Şimşek, S. (2025). Reklam yoluyla tüketicilerin satın alma davranışının etkilenmesi örneği olarak örtülü reklamlar ve bunların hukuki denetimi. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 14 (1), 260-273.
- Akseki, S. (2024). Integrated uses of programmatic advertising applications with traditional media tools and sample applications. *Journal of History School*, 17(69), 725-757. <https://doi.org/10.29228/joh.71508>
- Aksu, H. (2019). *Dijitopya: Dijital dönüşüm yolculuk rehberi*. Pusula.
- Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Birliği Konseyi. (2016). *Genel Veri Koruma Tüzüğü (GDPR) (AB) 2016/679 – Gerçek kişilerin kişisel verilerinin işlenmesi ve bu tür verilerin serbest dolaşımı ile ilgili olarak korunmasına dair tüzük ve 95/46/EC sayılı Direktifin yürürlükten kaldırılması hakkında düzenleme. Avrupa Birliği Resmî Gazetesi (L119)*, 1–88. Erişim adresi: <https://gdpr-info.eu/>
- Batı, U. (2010). *Reklamın dili*. Alfa Yayınları.
- Berger, A. A. (2011). *Ads, fads, and consumer culture: Advertising's impact on American character and society* (4th ed.). Rowman &
- Demir, Ç. B. (2024). Reklamlarda kullanılan metaforun kuramsal temelleri. In M. Güzel (Ed.), *İletişim ve medya*. Eğitim Yayınevi.
- Diker, E., & Şakı, S. (2020). Kurumsal reklam. In Z. Tamer Gencer (Ed.), *Kurumsal iletişimin el kitabı* (57-86). Eğitim Yayınevi.
- Gani, M. O., & Faroque, A. R. (2021). Digital marketing. In M. Hoque & R. Bashaw (Eds.), *Cross-border e-commerce marketing and management* (pp. 172-202). IGI Global. <https://doi.org/10.4018/978-1-7998-5823-2.ch008>
- Gray, C. M., Chen, J., Chivukula, S. S., & Qu, L. (2021). End user accounts of dark patterns as felt manipulation. *Proceedings of the ACM on Human-Computer Interaction*, 5(CSCW2), 372. <https://doi.org/10.1145/3479516>.
- Gavin, W. (2022). *Why we need Web 3.0*. <https://gavofyork.medium.com/why-we-need-web-3-0-5da4f2bf95ab>
- European Commission. (2020). *New Consumer Agenda (Communication) COM (2020) 696 final*. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0696>
- Howe, J. (2006). The rise of crowdsourcing. *Wired Magazine*, 14(6), 1-4.
- Jalšenjak, B., & Krkač, K. (2016). *Poslovna etika, korporacijska društvena odgovornost i održivost*. Mate.
- Kannan, P. K., & Li, H. (2016). Digital marketing: A framework, review and research agenda. *International Journal of Research in Marketing*, 34(1), 22-45. <https://doi.org/10.1016/j.ijresmar.2016.11.006>
- Kiran, P., & Chandar, S. K. (2021). Editorial. *Ushus Journal of Business Management*, 20(2), 5-10. <https://doi.org/10.12725/ujbm.55.0>

- Keskin K. E. (2024). Dijital medya ortamında rızanın algoritmik inşası: eleştirel algoritma alışmaları perspektifinde bir tartışma, *Yeni Medya Dergisi*, 2(16), 329-353.
- Lobel, I. (2021). Revenue management and the rise of the algorithmic economy. *Management Science*, 67(9), 1-10.
- Manovich, L. (2002). *The language of new media*. The MIT Press,.
- Martin, K., & Murphy, P. (2016). The role of data privacy in marketing. *Journal of the Academy of Marketing Science*, 45, 135-155
- Özkundakı, M. (2010). *Üü bir arada: Reklamcılığa giriş – Medya planlama – Kreatif düşünce*. Hayat Yayınları.
- Peter, J. P., & Olson, J. C. (2006). *Consumer behavior & marketing strategy* (9th ed.). McGraw-Hill Irwin.
- Rogers, M. E. (1989). *Communication technology: The new media in society*. The Free Press.
- Srnicek, N. (2017). The challenges of platform capitalism: Understanding the logic of a new business model. *Juncture*, 23(4), 254–257
- Srnicek, N. (2016). *Platform capitalism*. Polity Press.
- şimşek, S. (2008). *Küresel marka reklamları*. Konya: Literatürk Yayınları.
- Topal, M., & Yılmaz, R. A. (2023). İletişim etkileri aısından reklamda yaratıcılığın karşılaştırılması. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakóltesi Elektronik Dergisi (e-gifder)*, 11(2), 1058–1086.
- Törenli, N., & Özoktay, A. (2024). *Dijital teknoloji sorgulanıyor*. Nika Yayınevi.
- Vuković, D., Keek, D., & Mikulić, A. (2023). From anonymity to personalization and ethical issues of digital marketing. In *30th RSEP International Conference on Economics, Finance & Business* (pp. 72–79).
- Zuboff, S. (2019). *The age of surveillance capitalism: The fight for a human future at the new frontier of power*. PublicAffairs.

Bölüm 7

NEOLİBERAL ÖZNELLİK REJİMİ: BEDEN, DUYGU VE İKTİDAR

Assiye AKA¹

GİRİŞ

Neoliberalizm, 1970 ve 1980'lerden günümüze kadar toplumsal yaşamın ekonomik, siyasal ve kültürel boyutlarını dönüştüren egemen bir rasyonel düzenek olarak sosyal bilimlerin merkezî tartışma konularından biri olmaya devam etmektedir. Literatürde neoliberalizm genellikle özelleştirme, deregülasyon, piyasa mantığının yaygınlaşması/serbestleşmesi ve refah devletinin geri çekilmesi gibi makro ölçekli ekonomi-politik süreçler üzerinden ele alınmıştır. Bu çalışmalar, neoliberal dönüşümün kuramsal ve yönetsel boyutlarını kavramak açısından güçlü bir analitik çerçeve sunmakla birlikte, neoliberalizmin gündelik pratiklerde bireylerin bedenleriyle, duygularıyla ve kimlikleriyle kurdukları ilişkileri nasıl yeniden yapılandığı sorusunu çoğu zaman ikincil bir mesele olarak ele almıştır.

Bu bölüm, neoliberalizmi yalnızca bir ekonomi-politik program olarak değil; bedenleri, duyguları ve kimlikleri birlikte düzenleyen kapsamlı bir öznellik rejimi olarak kavramsallaştırmayı amaçlamaktadır. Çalışmanın temel tezi, neoliberal iktidarın bireyler üzerindeki etkilerinin esas olarak doğrudan ve zorlayıcı dışsal mekanizmalarla değil, bedensel disiplin, duygulanımsal yönetim ve gündelik ahlaki değerlendirme süreçleri aracılığıyla içselleştirilmiştir. Bu bağlamda neoliberal özne, yalnızca rasyonel tercihlerde bulunan bir aktör olarak değil; bedenini yönetmek, duygularını kontrol etmek ve kimliğini normatif beklentiler doğrultusunda sürekli olarak performe etmekle yükümlü kılınan bir toplumsal varlık olarak inşa edilmektedir. Bölüm, neoliberal iktidarın bu içselleştirilmiş karakterini, ekonomik zorlamaların ötesinde, bedenler ve duygular üzerinden işleyen gündelik ahlaki yargı mekanizmaları aracılığıyla yeniden üretildiğini ileri sürerek tartışmaya açmaktadır.

¹ Prof. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Sosyoloji Bölümü.
e.mail: akaasiye@comu.edu.tr, ORCID iD: 0000-0001-7185-0000

konumlanmaktadır. Pozitiflik, uyum ve öz-denetim gibi duygusal normlar, bireyleri toplumsal beklentilere bağlayan etkili mekanizmalar hâline gelirken; öfke, yas ve kırılgnalık gibi duygular siyasal potansiyellerinden arındırılarak bireysel sorunlara indirgenmektedir. Bu süreç, duyguların kolektif eleştirinin taşıyıcısı olmaktan çıkarak öz-denetimin araçları hâline gelmesine yol açmaktadır (Hochschild, 1983; Thoits, 1989).

Korku kültürü ve risk söylemi, neoliberal duygulanımsal yönetişimin sürekliliğini sağlayan temel unsurlar arasında yer almaktadır. Korku, bireyleri kolektif eyleme yönelten bir duygu olmaktan ziyade, bedensel teyakkuz ve uyum üreten bir mekanizma olarak işlev görmektedir. Riskin bireyselleştirilmesi, toplumsal eşitsizliklerin siyasal tartışma alanından çıkarılarak ahlaki yargılar çerçevesinde yeniden tanımlanmasına neden olmakta; böylece eşitsizlikler yapısal sorunlar olmaktan çok bireysel yetersizlikler olarak sunulmaktadır (Furedi, 2001).

Duygusal sermaye kavramı ise bu süreçlerin kimlik ve eşitsizlikle nasıl keşiştiğini görünür kılmaktadır. Neoliberal toplumlarda duygular, değer üreten ve dolaşıma sokulan kaynaklara dönüşürken, bu kaynaklara erişim toplumsal olarak eşit biçimde dağılmamaktadır. Toplumsal cinsiyet ve sınıfsal konum, hangi duyguların değerli sayıldığını ve kimlerin duygusal yeterlilik gösterebileceğini belirleyen temel eksenler olarak öne çıkmaktadır. Bu bağlamda kimlik, sabit bir aidiyet olmaktan çıkarak duygusal ve bedensel performanslar üzerinden sürekli olarak sınanan bir projeye dönüşmektedir.

Son söz olarak, neoliberalizmin gündelik yaşamda nasıl içselleştirildiğini ve toplumsal eşitsizliklerin bedenler ve duygular aracılığıyla nasıl yeniden üretildiğini ortaya koymaktadır. Neoliberal öznellik rejimini beden, duygu ve kimlik eksenlerinde birlikte ele almak, çağdaş sosyolojik teori açısından önemli bir analitik katkı sunmaktadır. Gelecek çalışmalar, bu kuramsal çerçeveyi farklı toplumsal bağlamlarda ampirik olarak sınavarak, neoliberal iktidarın somut pratiklerde nasıl işlediğini ve hangi direniş olanaklarını içerdüğünü daha ayrıntılı biçimde ortaya koyabilir.

KAYNAKÇA

- Ahmed, S. (2015). *Duyguların kültürel politikası* (S. Kılıç, Çev.). Sel Yayıncılık.
- Abrutyn, S., & Zhang, L. (2024). Morality, affect, and reputation in the making of a motivated social self.
- American Sociological Review, 89(1), 1–28. <https://doi.org/10.1177/00031224231234567>
- Becker, H. S. (1963). *Outsiders: Studies in the sociology of deviance*. Free Press.
- Brown, W. (2015). *Undoing the demos: Neoliberalism's stealth revolution*. Zone Books.
- Cottingham, M. D. (2016). Theorizing emotional capital. *Theory and Society*, 45(5), 451–470. <https://doi.org/10.1007/s1186-016-9278-7>

- Fish, S. (2005). Talcott Parsons and the sociology of emotions. *Sociological Perspectives*, 48(3), 359–376.
- Foucault, M. (2015). *Hapishanenin doğuşu: Gözetim altında tutmak ve cezalandırmak* (M. A. Kılıçbay, Çev.). İmge Kitabevi. (Orijinal çalışma 1975)
- Foucault, M. (2019). *Biyopolitięin doğuşu: Collège de France dersleri (1978–1979)* (F. Taylan, Çev.). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Fraser, N. (2016). Contradictions of capital and care. *New Left Review*, 100, 99–117.
- Furedi, F. (2001). Korku kültürü: Risk almamanın riskleri (B. Yıldırım, Çev.). Ayrıntı Yayınları. (Orijinal çalışma 1997)
- Hochschild, A. R. (1983). *The managed heart: Commercialization of human feeling*. University of California Press.
- Illouz, E. (2008). *Cold intimacies: The making of emotional capitalism*. Polity Press.
- Patel, T. (2000). Silent subjects: Childbirth and the politics of emotion. *The Sociological Review*, 48(3), 407–429.
- Pollack, S., & Rossiter, A. (2010). Neoliberalism and the entrepreneurial subject: Implications for feminism and social work. *Canadian Social Work Review*, 27(2), 155–169.
- Stearns, P. N. (1989). Emotionology revisited. *American Historical Review*, 94(4), 813–836.
- Thoits, P. A. (1989). The sociology of emotions. *Annual Review of Sociology*, 15, 317–342.
- Turner, J. H. (2007). *Human emotions: A sociological theory*. Routledge.
- Turner, J. H., & Stets, J. E. (2006). Sociological theories of human emotions. *Annual Review of Sociology*, 32, 25–52.
- Turner, B. S. (2014). *Beden ve toplum* (İ. Sezal, Çev.). Açılım Kitap. (Orijinal çalışma 2008)
- Velho, G., & Becker, H. S. (1992). Project, emotion, and orientation in complex societies. *Sociological Theory*, 10(1), 6–20.

Bölüm 8

GÜNÜMÜZDE YAŞLANMA VE ETKİLERİ: KÜTAHYA ÖRNEĞİ

Erkan ÇAV¹

GİRİŞ

Dünya nüfusu hızla yaşlanmaktadır. Birleşmiş Milletler (<https://www.un.org/en/global-issues/ageing>) verilerine göre 2019 yılında dünyadaki her 11 kişiden 1'i 65 yaş ve üstü iken bu oran 2050 yılına kadar her 6 kişiden 1'i olarak yoğunlaşacaktır. Türkiye nüfusu da kararlı bir ivmeyle yaşlanmaktadır. Bu koşullar altında yaşlanma süreci ve oranları, evlilik ve doğurganlık süreçleri ve oranları gibi bugün Türkiye'nin toplumsal geleceğini etkileyen ve belirlemekte olan ana gündem maddelerinden biri olmuştur.

Sadece toplumsal, ekonomik, siyasî, kültürel ve dinî unsurları değil maddî ve maddî olmayan üretimin tüm aşamalarını ve tüm bağlı süreçleri doğrudan etkileyen demografik yapının değişimi, ülkemizin geleceğini daha iyi planlamak için yakından takip edilmelidir. Ülkemizin yöneticileri bu durumun farkındadır. Bu bağlamda örneğin Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Ankara'da düzenlenecek olan "II. Yaşlılık Şûrası" öncesinde bu sürecin iller bazındaki hazırlık aşaması olan "Yaşlılık Çalıştayları"nı 81 ilde ilk aşamada yerel olarak gerçekleştirilmesini yönlendirmiştir. Bu kapsamda Kütahya'da 19 Ağustos 2025 günü "Kütahya II. Yaşlılık Çalıştayı" gerçekleştirilmiştir. I. Yaşlılık Şûrası 2019 yılında yapılmış, ortaya çıkan öneriler ve alınan kararlar, o günden bugüne büyük ölçüde hayata geçirilmiştir.

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, sürecin kurumsal yönetim basamaklarından ve yönlendirici yapılarından birisi olarak yaptığı çok yönlü çalışmalarla nüfusun yaşlanmasına bağlı olarak ortaya çıkan olumsuz etkilerin azaltılması, durdurulması ve iyileştirilmesi için politika ve uygulamalar geliştirmektedir. Benzer şekilde, diğer merkezi kurumlar gibi Valilikler, Belediyeler ve farklı yerel

¹ Doç. Dr., Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü, erkan.cav@dpu.edu.
ORCID iD: 0000-0002-8640-5505

yaşlı bireyleri olumsuz yönde daha fazla etkileyeceğini öngörmek yanlış değildir. Türkiye'nin genel sosyal politikaları, birey, aile ve toplum katmanlarında ayrı ayrı yenilenmesi gereken olgular içermektedir. Zira kritik aşamaya ulaştığ, hatta olumsuz noktada geri dönülemez bir aşamaya doğru geliyoruz. Sorumuz acildir: Bugün değilse, ne zaman?

Yukarıda ele alınan olgular bağlamında tüm kamu kurumlarının yerel yönetimlerle, STK'larla ve özel kurumlarla eşgüdümlü yaşlanma ve yaşlılık politikaları geliştirerek uygulamaya yönelmeleri ülke geneli yaşlı grubunun bireysel refahının artmasına, dolaylı olarak da toplumun refahının artmasına katkı sağlayacaktır. Benzer durum ocuk, kadın, engelli, yoksul, göçmen ve diğer dezavantajlı veya dezavantajlı boyutlar içeren gruplar bağlamında da yürütülerek eşgüdümlü bir "Toplumsal Refah Politikası" geliştirilmelidir. Türkiye'de sadece yaşlı refahı politikalarını iyileştirmek bile toplum refahının tüm boyutlarını yükseltmek için önemli bir içerik, politika ve uygulama deneyimi sağlayabilir. Bunun mutlaka değerlendirilmesi gerekir.

lke leğinde bakıldığında sadece yaşlanma ve yaşlılık süreçleri sınırlaması ile değil tüm dezavantajlı gruplar açısından hukuka/mevzuata dayalı, sosyal, kültürel ve ekonomik temelli, mevcut politika ve uygulamaları yenileyici, hkmetten yerel yönetimlere değin tüm aşamalarda hayata geçirilebilecek, ilgili dezavantajlı bireylerin ve dolayısıyla aile gibi birincil çevrelerinin ve toplamda tüm toplumun refahının yükselmesini sağlayacak öneriler, ülkenin "kolektif yaşam refahı" için katkı sunacaktır.

KAYNAKÇA

- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2023). *Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Yaşlanma Vizyon Belgesi* https://aile.gov.tr/media/135665/yaslanma_vizyon_belgesi_pdf#page=9.10, (04.04.2025).
- Bayram, Y. ve Ceylan, H. (2024). Türkiye'deki üçüncü yaş niversiteleri: Gerontolojik sosyal hizmet perspektifinden bir değerlendirme. *Sağlık Akademisyenleri Dergisi*, 11(2), 308-317.
- Birleşmiş Milletler (tarihsiz). *Yaşlanma*. <https://www.un.org/en/global-issues/ageing>. (12.10.2025).
- Birleşmiş Milletler Yaşlılara İlişkin İlkeleri, <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/united-nations-principles-older-persons>. (30.10.2025).
- av, E. (2019). Aktif yaşlanma için "ulusal evde bakım sistemi". *Turkish Studies*, 14(6), 3145-3166.
- av, E. (2025). Sağlıklı yaşlanma için aktivite odaklı yaklaşım: Kütahya Dumlupınar Üniversitesi 3. Yaş niversitesi rneği. *Sağlık Sosyolojisi Perspektifinden Yaşlanma ve Yaşlılık* (5. Sağlık Sosyolojisi alıştayını Bildiriler Kitabı, 8-9 Mayıs 2025) (Ed. A. Alkan ve M. Kişi) (içinde s. 357-426). izgi Yayınları.
3. Yaş Üniversitesi Mezuniyet Töreni Gerçekleştirildi (2025, 22 Eylül). <https://www.aile.gov.tr/ku-tahya/haberler/3-yas-universitesi-mezuniyet-toreni-gerceklestirildi/>. (11.11.2025).
- DP'de 3. Yaş Üniversitesi Eğitimleri Başladı (2025). https://haber.dpu.edu.tr/tr/haber_oku/68b6e9c203672/dpude-3-yas-universitesi-egitimleri-basladi. (11.11.2025).
- DP'de 3. Yaş niversitesi'nde Eğitimler Sürüyor (2025). https://haber.dpu.edu.tr/tr/haber_oku/68baa6d633915/dpude-3-yas-universitesinde-egitimler-suruyor. (11.11.2025).

- DPÜ 3. Yaş Üniversitesi'nde Mezuniyet Coşkusu (2025). https://haber.dpu.edu.tr/tr/haber_oku/68c-d5a6313a0a/dpu-3-yas-universitesinde-mezuniyet-coskusu. (11.11.2025).
- DPÜ 3. Yaş Üniversitesi'nde Mezuniyet Coşkusu (2025). <https://athum.dpu.edu.tr/tr/index/slide/11266/dpu-3-yas-universitesinde-mezuniyet-coskusu>. (11.11.2025).
- Görgün-Baran, A. (2003). Yaşlılık Sosyolojisi. *Yaşlılık - Disiplinler Arası Yaklaşım, Sorunlar, Çözümler* (Ed. V. Kalinkara) (içinde s. 35-57). Odak Yayınları.
- Hablemitoğlu, Ş. ve Özmete, E. (2010). *Yaşlı Refahı - Yaşlılar İçin Sosyal Hizmet*. Kilit Yayınları.
- Kalinkara, V. (2011). *Temel Gerontoloji Yaşlılık Bilimi*. Nobel Yayınları.
- Kaygusuz, C. (2008). Yaşlılık Kuramları. *Psikolojik, Sosyal ve Bedensel Açından Yaşlılık* (Ed. K. Eranlı ve M. Kalkan) (içinde s. 215-250). Pagem Yayınları.
- Kütahya DPÜ, bu kez 60 yaş üstü vatandaşları buluşturdu (2024, 2 Eylül). *Kütahya Ajansı*. <https://www.youtube.com/watch?v=z2xIgHo7tkE> (Video haber). (28.03.2025).
- Kütahya yaşıyor: 65 yaş üzeri kişi sayısı arttı (2024). *Kütahya'nın Sesi*. <https://www.kutahyaninse.com/haber/19719055/kutahya-yaslaniyor-65-yas-uzeri-kisi-sayisi-artti>. (04.03.2025).
- Kütahya'da 60 ve üzeri yaşlardaki bireyler için "3. Yaş Üniversitesi" açıldı (2024). *Habertürk Web Sitesi*. <https://www.haberturk.com/kutahya-haberleri/35552827-kutahyada-60-ve-uzeri-yas-lardaki-bireyler-icin-3-yas-universitesi-acildi>. (28.03.2025).
- Kütahya'da 60 ve üzeri yaşlardaki bireyler için "3. Yaş Üniversitesi" açıldı (2024). *Afyon Postası Web Sitesi*. <https://www.afyonpostasi.com.tr/kutahyada-60-ve-uzeri-yas-lardaki-bireyler-icin-3-yas-universitesi-acildi>. (28.03.2025).
- Kütahya'da 60'ından sonra üniversiteli oldular (2024). *Kütahya'nın Sesi Gazetesi*. <https://www.kutahyaninse.com/haber/21504809/kutahyada-60indan-sonra-universiteli-oldular>. (28.03.2025).
- Kütahya'da eğitimde yenilik: 3. yaş üniversitesi ilk dersine başladı! (2024). *Dumlupınar Gazetesi Web Sitesi*. <https://dumlupinargazetesi.com/haber/21502477/kutahyada-egitimde-yenilik-3-yas-universitesi-ilk-dersine-basladi>. (28.03.2025).
- Eranlı, K ve Kalkan, M. (Ed. K) (2008). *Psikolojik, Sosyal ve Bedensel Açından Yaşlılık*. Pagem Yayınları.
- Sevil, H. T. (2005). *Yaşlılığın Sosyal Anatomisi*. SABEV Yayınları.
- Taş, K. E. (2023). *Aktif yaşlanmanın belirleyicilerinden biri olan yaşam boyu öğrenmenin bir aracı olarak üçüncü yaş üniversitesi: Anadolu Üniversitesi örneği* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Bursa Uludağ Üniversitesi.
- TÜİK (2019, 18 Mart). *İstatistiklerle Yaşlılar 2018*.
- TÜİK (2024, 22 Mart). *Türkiye Yaşlı Profili Araştırması 2023*.
- TÜİK (2024, 27 Mart). *İstatistiklerle Yaşlılar 2023*.
- TÜİK (2025, 13 Mart). *İstatistiklerle Yaşlılar 2024*.
- TÜİK (2025, 13 Mayıs). *Doğum İstatistikleri 2024*.
- TÜİK (2025, 25 Nisan). *Aktif Yaşlanma Endeksi 2024*.
- Ulutak, İ., Demiray, E., Candemir, Ö., Terlemez, M. ve Öztürk, S. (2024). Aktif yaşlanma ve tazelenme üniversiteleri: Anadolu Üniversitesi örneği. *Social Science Development Journal*, 9(48), 24-47.
- Kalinkara, V. (Ed.) (2003). *Yaşlılık - disiplinler arası yaklaşım, sorunlar, çözümler*. Odak Yayınları.
- Kulaksızoğlu, I. B., Yücel, N., Akyüz, H. K. ve Ekşioğlu, R. N. (Ed.) (2012). *Yaşlıya psikolojik destek kitabı*. İstanbul Darülaceze Müdürlüğü Yayınları.

Bölüm 9

BİR KADININ EV HAPSİ: AKADEMİSYEN ANNELİK, ÜÇLÜ VARDİYA VE BEDENLENMİŞ KAYGI ÜZERİNE BİR OTOETNOGRAFİK ÇALIŞMA

Özlem AYDOĞMUŞ ÖRDEM¹

GİRİŞ

Akademik dünyada neoliberal dönüşüm, ideal işçi normunu; mesaisini kesintisiz bir biçimde araştırmaya, yayına ve kurumsal hizmete adayan, ev içi sorumluluklardan arınmış bir özne üzerinden kurgulamaktadır (Davies ve Bansel, 2010). Ancak bu norm, özellikle küçük çocuk sahibi olan akademisyen kadınlar için yapısal bir gerilim yaratmaktadır. Hochschild (2012) tarafından kavramsallaştırılan ikinci vardiya, kadının profesyonel çalışma hayatından sonra eve döndüğünde üstlendiği bakım emeğini ifade ederken; akademik annelik deneyiminde bu süreç, ev ve iş yerinin mekânsal ve zamansal olarak iç içe geçmesiyle kesintisiz bir vardiyaya dönüşmektedir. Ev içi emeğin ve bakım sorumluluğunun görünmezliği, sadece fiziksel bir yorgunluk değil, aynı zamanda “zaman yoksulluğu” (time poverty) olarak tanımlanan bir yoksunluk biçimi yaratmaktadır. Zaman yoksulluğu, bireyin hem üretken faaliyetlerini gerçekleştirecek hem de öz-bakım ve dinlenme için gerekli olan asgari süreye sahip olamaması durumudur (Giurge ve ark., 2020). Literatürde annelik cezası (motherhood penalty) olarak adlandırılan olgu, sadece ücret eşitsizliği ile sınırlı kalmamakta; aynı zamanda annenin bilişsel yükünün artması, sürekli tetikte olma hali ve profesyonel kimliğin bakım rolleri arasında erimesi şeklinde kendini göstermektedir (O'Reilly, 2021).

Bu çalışma, akademisyen kimliği taşıyan bir annenin, 3.5 yaşındaki bir çocuğun kesintisiz bakımı ve ev içi işlerin süreklileşen döngüsü içinde, zaman ve mekân üzerindeki kontrolünü belirgin biçimde yitirdiği bir yaşam deneyimini otoetnografik bir bakış açısından incelemektedir. Gündelik pratiklerde yemek hazırlama, temizlik, çamaşır, ütü, bakım organizasyonu, çocukla sürekli etkileşim,

¹ Doç. Dr., Çukurova Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Toplum ve İletişim AD, ozlemordem@gmail.com, ORCID iD: 0000-0002-9896-3037

KAYNAKÇA

- Chang, H. (2008). *Autoethnography as method*. Left Coast Press.
- Contreras, J. (2020). *The mental load: A feminist comic*. Ten Speed Press.
- Daminger, A. (2019). The cognitive dimension of household labor. *American Sociological Review*, 84(4), 609–633. <https://doi.org/10.1177/0003122419859007>
- Davies, B., & Bansel, P. (2010). Neoliberalism and education. *International Journal of Qualitative Studies in Education*, 20(3), 247–259.
- Duchac, L. (2021). The triple shift: How academic mothers perform in and out of the COVID-19 pandemic. *Journal of Family Studies*. Advance online publication.
- Ellis, C. (2004). *The ethnographic I: A methodological novel about autoethnography*. AltaMira Press.
- Giurge, L. M., Whillans, A. V., & West, C. P. (2020). Why time poverty matters for individuals, organisations and society. *Nature Human Behaviour*, 4(12), 1193–1203.
- Glavin, P., & Schieman, S. (2012). The mental load: Spousal differences in the relationship between housework and distress. *Journal of Health and Social Behavior*, 53(3), 360–378.
- Hays, S. (1996). *The cultural contradictions of motherhood*. Yale University Press.
- Hochschild, A. (2012). *The second shift: Working families and the revolution at home*. Penguin.
- McEwen, B. S. (1998). Protective and damaging effects of stress mediators. *New England Journal of Medicine*, 338(3), 171–179. <https://doi.org/10.1056/NEJM199801153380307>
- O'Meara, K., Kuvaeva, A., & Nyunt, G. (2017). Constrained choices: A view of campus service inequality from annual faculty reports. *The Journal of Higher Education*, 88(5), 672–700. <https://doi.org/10.1080/00221546.2016.1257312>
- O'Reilly, A. (2021). *Matricentric feminism: Theory, activism, and practice*. Demeter Press.
- Williams, J. C. (2000). *Unbending gender: Why family and work conflict and what to do about it*. Oxford University Press.

Bölüm 10

ALMANYA'DA GÖÇMEN KADIN OLMAK: ÇOKLU AYRIMCILIĞIN KESİŞİMİNDE DIŞLANMA VE DİRENÇ

Eser ÖRDEM¹

GİRİŞ

Bu bölüm, Almanya'da göçmen kimliğiyle yaşayan ve eğitimini Almanya'da tamamlamış olmasına rağmen sürekli düşük ücretli işlere yönlendirilen bir kadının (K1) deneyimini, dışlanma ve direnç ekseninde çözümlemektedir. Anlatı, tekil bir mağduriyet hikâyesi olarak değil; toplumsal cinsiyet, göçmenlik statüsü ve etnik kökenin kesişiminde üretilen çoklu ayrımcılığın gündelik ve kurumsal mekanizmalarını görünürleştiren analitik bir vaka olarak ele alınmaktadır. Kesişimsellik yaklaşımı, ayrımcılığın tek bir ekseninde değil; birbirini güçlendiren eşitsizlik hatları üzerinden birikerek ilerlediğini ve belirli grupları sistematik biçimde daha kırılğan konumlara ittiğini tartışmaktadır (Crenshaw, 1989; Collins, 2000). Bu nedenle K1'in iş piyasasında yaşadığı vasıfsızlaştırma, işyeri ilişkilerinde karşılaştığı mobbing, gündelik ırkçılık deneyimleri ve zamanla gelişen sağlık sorunları, birbirinden kopuk olaylar değil; aynı eşitsizlik düzeninin farklı yüzleri olarak kavramsallaştırılmaktadır.

Almanya'da entegrasyon söylemi çoğu zaman eğitim, dil yeterliği ve piyasa uyumu üzerinden kurulmaktayken; göçmen kadınların deneyimi bu söylemin pratikte nasıl sınırlara çarptığını göstermektedir. K1'in örneğinde, eğitim ve yerel nitelikler formel olarak tanınsa bile, işe alım süreçleri ve çalışma yaşamı içinde göçmenlik ve toplumsal cinsiyet kodlarının belirleyici biçimde devreye girmesi, eşitlik vaadinin gündelik düzeyde aşınmasına yol açmaktadır. Bu bölümün amacı, K1'in deneyiminden hareketle dört analitik soruya yanıt üretmektedir:

¹ Doç. Dr., Adana Alparslan Türkeş Bilim ve Teknoloji Üniversitesi, İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, İngilizce Mütercim ve Tercümanlık AD, eordem@atu.edu.tr, ORCID iD: 0000-0001-9529-4045

göçmen kadınların kolektif direniş pratikleri, yalnızca mağduriyet anlatıları ile değil; hak arama repertuarları, dayanışma stratejileri ve kurumlarla müzakere biçimleri üzerinden de incelenmelidir. K1 bu konuda gerekli yardımları sadece söylemsel düzeyde kısmen arkadaşlarından ve büyük oranda Türkiye'deki aile bireylerinden almıştır. Almanya'daki iş yerlerinin göçmenlere yönelik daha kabul edici ve göçmenleri güçlendirici önlemler alması önemlidir ve elzemdir. Almanya'da birçok göçmek kadın bu tür durumlar yaşamasına rağmen seslerini duyurabileceği platformlar ve alanlar eksik kalmaktadır. Bu tür çalışmalar, bu çalışmada olduğu gibi, sadece veriler üzerinden akademik düzeyde kalmaktadır ve daha somut adımların atılması gerekmektedir.

Bu bölümün temel katkısı, dışlanmanın yalnızca görünür olaylarda değil; gündelik pratiklerde, örgütsel normlarda ve bedende birikerek ilerleyemediğini göstermesidir. Bu yaklaşım, bu birikimi sadece akademik olarak izlenebilir kılmaktadır. Aslında bu çalışma K1'in yaşadıklarını akademik metin aracılığı ile raporlamak ve tutanak altına almaktadır. Fakat bu, yetersizdir ve gündelik pratiklerde Alman hükümetinin ve toplumunun bu konuda duyarlılığını arttırması gerekmektedir. K1'ni bunu yapmasına izin verilmemesine rağmen kolektif direnişin hangi düğüm noktalarında kurulması gerektiği somutlaşmalıdır (Ellis et al., 2011). Böylece göçmen kadınların deneyimi, yalnızca anlatılan bir tüketiş süreci değil; yapısal değişim talebini gerekçelendiren eleştirel bir bilgi alanı hâline gelmektedir. Dolayısıyla, bu çalışma Alman toplumunun özellikle iş dünyasında çalışan göçmen kadınlara karşı katı duruşuna bir eleştiri olarak görülmelidir. Alman toplumunun ikinci dünya savaşı sonrası değişim arayışı ancak bu sorunların çözülmesiyle somutlaşabilir. Aksi takdirde, 80 yıl sonra silahlanan Almanya'nın gölgesinde göçmenler kaygı, dışlanma ve korku pratikleriyle yaşamaya devam edecektir. K1'in bu kaygısı bu durumu çok iyi kanıtlamaktadır. K1, göçmen kadınlardan sadece biridir. Fakat biliyoruz ki K1 gibi yaşayan binlerce kadın her gün bu kaygıyı yaşamaktadır. Almanya'nın silahlanma yerine, göçmenlere daha fazla özgürlük alanı tanınması gerekliliği bu çalışma ile tekrar ortaya çıkmıştır ve uyarı niteliğindedir.

KAYNAKÇA

- Anthias, F. (2012). Transnational mobilities, migration research and intersectionality. *Nordic Journal of Migration Research*, 2(2), 102-110.
- Bourdieu, P. (1991). *Language and symbolic power*. Harvard University Press.
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Collins, P. H. (2000). *Black feminist thought: Knowledge, consciousness, and the politics of empowerment* (2nd ed.). Routledge.

- Crenshaw, K. (1989). Demarginalizing the intersection of race and sex: A Black feminist critique of antidiscrimination doctrine, feminist theory and antiracist politics. *University of Chicago Legal Forum*, 1989(1), 139-167.
- Doeringer, P. B., & Piore, M. J. (1971). *Internal labor markets and manpower analysis*. Heath Lexington Books.
- Ellis, C., Adams, T. E., & Bochner, A. P. (2011). Autoethnography: An overview. *Forum Qualitative Sozialforschung*, 12(1). ssoar.info
- Essed, P. (1991). *Understanding everyday racism: An interdisciplinary theory*. Sage.
- Foucault, M. (1977). *Discipline and punish: The birth of the prison*. Pantheon Books.
- Fraser, N. (1995). *From redistribution to recognition? Dilemmas of justice in a post-socialist age*. *New Left Review*, 212, 68-93.
- Freire, P. (1970). *Pedagogy of the oppressed*. Continuum.
- Hochschild, A. R. (1983). *The managed heart: Commercialization of human feeling*. University of California Press.
- Hooks, b. (1994). *Teaching to transgress: Education as the practice of freedom*. Routledge.
- McEwen, B. S. (1998). Protective and damaging effects of stress mediators. *New England Journal of Medicine*, 338(3), 171-179. <https://doi.org/10.1056/NEJM199801153380307>

Bölüm 11

KIZ ÇOCUKLAR ŞİDDETİ NASIL OKUR? İLKÖĞRETİM DÜZEYİNDE ŞİDDET İÇERİKLİ KARİKATÜR YORUMLARI

Abdulgafar TERZİ¹
Eser ÖRDEM²
Çınar Kayra KARA³

GİRİŞ

Şiddet, yalnızca fiziksel saldırı anlarına indirgenemeyen; gündelik hayatın dilinde, kurumlarında, kültürel imgelerinde ve normal sayılan ilişkilerinde dolaşan çok katmanlı bir toplumsal olgudur. Çocuklar bu olguyla çoğu zaman doğrudan deneyim yoluyla değil; haberlerden, oyunlardan, okul koridorlarından, aile konuşmalarından ve özellikle görsel kültürden süzülen temsiller aracılığıyla karşılaşır. Karikatür, bu temsillerin yoğunlaştığı özel bir alandır. Az sayıda çizgiyle güç, hak, “düşman, masumiyet, tehdit gibi anlamları sıkıştırır; izleyiciyi hızlı bir duygulanıma ve yorum üretimine zorlar. Bu nedenle karikatürler, çocukların şiddeti nasıl okuduklarını ve şiddeti hangi toplumsal çerçeveler içinde anlamlandırdıklarını görünür kılan verimli bir pedagojik ve araştırma nesnesi sunar. Bu bölüm, Türkiye’de bir devlet okulunda 5 ve 6. sınıf düzeyinde öğrenim gören 52 kız öğrencinin şiddet içerikli bir karikatüre verdikleri yazılı yanıtları incelemektedir. Öğrencilere “Bu karikatürde ne görüyorsunuz? Gördükleriniz size ne ifade ediyor?” sorusu yöneltilmiş; yanıtlar nitel tematik analizle çözümlenmiştir. Şiddet içerikli görseller çocuklarda saldırganlığı artırır mı, korku yaratır mı, duyarsızlaştırır mı? Bu yaklaşım önemli olmakla birlikte, çocukların yalnızca etkilenen değil, aynı zamanda yorumlayan, konum alan, ahlaki yargı üreten ve kimi zaman politik sezgiler geliştiren özneler olduğunu gölgede bırakabilir.

¹ Dr., Milli Eğitim Bakanlığı, terzigaffar@gmail.com, ORCID iD: 0009-0008-7847-7171

² Doç. Dr., Adana Alparslan Türkeş Bilim ve Teknoloji Üniversitesi, İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, İngilizce Mütercim ve Tercümanlık AD, eordem@atu.edu.tr, ORCID iD: 0000-0001-9529-4045

³ Lisans Öğrencisi, Hacettepe Üniversitesi, cinarkayrakara25@hacettepe.edu.tr, ORCID iD: 0009-0006-7148-5131

biçimleriyle birlikte düşünmüştür. Bazı yanıtlar, Filistin örneği ya da Galileo göndermesinde olduğu gibi, karikatür okumasının politik ve tarihsel çağrışımlarla zenginleşebildiğini ortaya koymuştur.

Eğitimsel açıdan bu bulgular üç öneri üretir. Birincisi, sınıf içinde karikatür ve benzeri görsel metinler, eleştirel görsel okuryazarlık etkinlikleriyle sistematik biçimde kullanılabilir. “Ne görüyorsun?” sorusuna ek olarak “Bu kim için adalet, kim için şiddet?”, “Hangi güç ilişkileri kuruluyor?”, “Bu görsel hangi duyguyu üretiyor ve neden?” gibi sorularla çocukların yorum repertuarı genişletilebilir. İkincisi, şiddet tartışmaları yalnızca bireysel zorbalıkla sınırlanmayıp, yapısal ve kültürel şiddet boyutlarını da kapsayacak şekilde ele alınmalıdır. Böylece çocukların zaten sezdii eşitsizlik ve tahakküm diline kavramsal araçlar sunulabilir. Üçüncüsü, toplumsal cinsiyet duyarlı bir pedagojik çerçeveyle, direnç söylemi desteklenirken, şiddetin sorumluluğunun mağdura yüklenmesi engellenmeli; şiddeti üreten normlar, kurumlar ve söylemler tartışmanın merkezine alınmalıdır.

Çalışmanın sınırlılıkları da not edilmelidir. Veri, tek bir karikatüre verilen kısa yazılı yanıtlardan oluştuğu için, öğrencilerin yorumlarının arka planındaki kişisel deneyimler ve bağlamsal gerekçeler ayrıntılı olarak bilinmemektedir. Gelecek çalışmalarda, aynı görsel uyarıcı üzerine küçük grup tartışmaları, odak grup görüşmeleri ya da çizimle yanıt üretme gibi yöntemler kullanılarak çocukların anlamlandırma süreçleri daha derinleştirilebilir. Ayrıca farklı okullar, farklı sosyoekonomik bağlamlar ve karma cinsiyetli gruplarla yapılacak karşılaştırmalar, kız çocuklarının şiddet okumasındaki özgüllükleri daha net ortaya koyabilir.

Bu bölümün temel katkısı, kız çocuklarının şiddeti okuma biçimlerinin zenginliğini göstermesidir. Çocuklar şiddeti yalnızca görmez; adlandırır, eleştirir, ilişkilendirir, çözüm hayal eder ve bazen de kırılганlıkla yüzleşir. Bu nedenle şiddet eğitimi, çocukları sadece “korunması gereken” varlıklar olarak değil; toplumsal adalet hakkında düşünebilen, konuşabilen ve eleştirel farkındalık geliştirebilen özneler olarak görmelidir.

KAYNAKÇA

- Aydoğmuş Ördem, Ö. (2017). Sosyolojik açıdan Cumhuriyet romanında çocuk. *Turkish Studies (Elektronik)*, 12(29), 391-412.
- Aydoğmuş Ördem, Ö. (2018a). Modernite kültürü ve Türk modernleşmesi. *Sosyoloji Notları*, 2(2), 210-221.
- Aydoğmuş Ördem, Ö., & Yıldız , F. (2018b). Çocukların Oyun Kavramına Yönelik Algıları ve Düşünceleri. *Turkish Studies*, 13(18), 1007-1019.
- Aydoğmuş Ördem, Ö. (2020). Türkiye’de çocukluk sosyolojisi. *OPUS International Journal of Society Researches*, 16(31), 4469-4492.

Sosyoloji Araştırmaları II

- Bourdieu, P. (1991). *Language and symbolic power* (J. B. Thompson, Ed.; G. Raymond & M. Adamson, Trans.). Harvard University Press.
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77–101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Fairclough, N. (1995). *Critical discourse analysis: The critical study of language*. Longman.
- Foucault, M. (1977). *Discipline and punish: The birth of the prison* (A. Sheridan, Trans.). Pantheon Books.
- Freire, P. (1970). *Pedagogy of the oppressed* (M. B. Ramos, Trans.). Continuum.
- Galtung, J. (1969). Violence, peace, and peace research. *Journal of Peace Research*, 6(3), 167–191.
- hooks, b. (1994). *Teaching to transgress: Education as the practice of freedom*. Routledge.
- James, A., & Prout, A. (Eds.). (1997). *Constructing and reconstructing childhood: Contemporary issues in the sociological study of childhood* (2nd ed.). Falmer Press.
- Kress, G., & van Leeuwen, T. (2006). *Reading images: The grammar of visual design* (2nd ed.). Routledge.
- Rose, G. (2016). *Visual methodologies: An introduction to researching with visual materials* (4th ed.). SAGE.
- van Dijk, T. A. (1998). *Ideology: A multidisciplinary approach*. SAGE.